

НОВА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ЧАСТИТЕ НА РЕЧТА В СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК. ТАКСОНОМИЧНИ ТЕРМИНИ И ПРИНЦИПИ

КОНСТАНТИН КУЦАРОВ

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“

konstantpol@abv.bg

При изграждането на моя класификационен модел правя няколко важни теоретични актуализации и обосновки. Вместо термина „част на речта“ приемам за по-коректна формулировката „класове думи в езика“, тъй като говорим за типологична сегментация на лексеми. В този смисъл особена значимост при таксономията придобиват тези характеристики на думата, които тя изразява самостоятелно, без да е необходим контекст. В най-ярка степен това са нейните морфологично (формоизменително) обусловени граматични значения, изграждащи съответните морфологични категории. Именно затова отреждам примарна роля на морфологичния фактор при класификацията на изменяемите български лексеми. Отстоявам тезата, че един клас трябва да обединява думи с еднакъв формообразователен потенциал, изразяващи съответно еднакви грамемии и морфологични категории. Като допълнително условие за обособяване на автономен клас поставям изискване да е налице сигнализация на поне една свойствена в семантичен аспект морфологична категория.

При формирането на таксономичната работна база не пренебрегвам работещи критерии като логико-семантичния и синтактичния. Според първия думите се определят като денотативни и неденотативни, думи названия, думи признаци, признаци на думите признаци, заместващи думи и пр. Според синтактичния критерий лексемите от една част на речта трябва да притежават идентични синтактични функции. Този фактор придобива ръководеща роля при класификацията на неизменяемите думи.

Ключови думи: части на речта; класове думи; таксономия; критерии за класификация; дискурсив; български език

A NEW CLASSIFICATION OF THE PARTS OF SPEECH IN MODERN BULGARIAN. TAXONOMIC TERMS AND PRINCIPLES

KONSTANTIN KUTSAROV

PAISII HILENDARSKI UNIVERSITY OF PLOVDIV

konstantpol@abv.bg

In building my classification model, I have made several important theoretical updates and justifications. I take the term “word class” to be more accurate than “part of

speech”, since the subject of discussion is the typological segmentation of lexemes. In this sense, the characteristics expressed by a word independently, without the need for context, acquire special significance in a taxonomy. Most prominently, these features are a word’s morphologically (inflectionally) conditioned grammatical meanings that make up the relevant morphological categories. This is the reason why in classifying variable lexemes in Bulgarian, I attribute a primary role to the morphological factor. I put forward the idea that a word class should include words with the same formative potential, expressing respectively the same grammemes and morphological categories. As a further condition for distinguishing an autonomous class, I propose a requirement that at least one semantically specific morphological category should be expressed.

When establishing the taxonomic work base, I do not ignore the logical-semantic and the syntactic operational criteria. According to the former, words are defined as denotative or non-denotative, designators, attributes, attributes of attributes, substituting words, etc. According to the latter, lexemes belonging to one and the same part of speech must have identical syntactic functions. This factor takes on a leading role in the classification of invariable words.

Keywords: parts of speech; word classes; taxonomy; classification criteria; discursive; Bulgarian language

Опитите за класифициране на думите в древността бележат зараждането на езикознанието като научна дисциплина. Можем с увереност да твърдим, че теорията за частите на речта е най-старият лингвистичен проблем, имащ живот близо тридесет века. Полемиците по въпроса продължават и до днес и водят до нееднозначни решения. Причините за концептуалните различия при отделните автори са свързани със спецификите (най-вече граматичните) на езиците, с нееднаквостта на възприетите критериални бази, с избора на водещ критерий, с тълкуването на генезиса и същността на граматичните значения и категории. В историята на езикознанието са правени немалко опити за универсални класификации, но през годините категорично надделява становището, че е по-коректно таксономите на думите да са съобразени с конкретните езици.

Когато насочим вниманието си към българския език и към посветените на него изследвания, констатираме силно маргинализиране на въпроса за частите на речта както в системните, така и в концептуалните лингвистични разработки. Научното negliжиране и подценяване на проблема се допълва и от силната унификация на предлаганите класификационни модели особено в годините след средата на XX век. Таксономичната матрица (с много малко изключения) фиксира „сакралния“ брой от десет части на речта в съвременния български език, при това по правило те са в еднакъв състав. Няма съществени отлики и в принципите на разпределение на думите, като почти липсват оригинални идеи, задълбоченост и аналитизъм в изследването на този фундаментален въпрос. Разбира се, длъжни сме да констатираме и няколко неординарни класификационни решения в българското езикознание при автори като М. Москов (Москов/Moskov 1986),

Ст. Георгиев (Георгиев/Georgiev 1991), Ю. Маслов (Маслов/Maslov 1981) и П. Осенова (Осенова/Osenova 2016).

Преди да пристъпим към новата таксономична разработка, е важно да изложим схващанията си за основното работно понятие. „Части на речта“ със сигурност е един от най-старите термини в лингвистиката, който битува в научната и в школната книжнина вече трето хилядолетие. Той има старогръцки произход (*μέρη τοῦ λόγου*), по-късно е възприет от латинските грамматици (*partes orationis*), а през следващите столетия е калкиран и в редица други частни езикознания (напр. рус. *части речи*; англ. *parts of speech*; фр. *parties du discours*; нем. *Redeteile*).

В българските специализирани пособия терминът „части на речта“ намира широка употреба още от времето на възрожденските грамматики, та до наши дни. През последните десетилетия, предимно след първата половина на ХХ век, немалко родни изследователи изказват възражения относно научната коректност на този термин. Пръв категорична позиция заема Ал. Теодоров-Балан, който съобразно с дихотомията език ~ реч отбелязва, че става въпрос по-скоро за части на езика (вж. Теодоров-Балан/Teodorov-Balan 1947: 38–39). В Академичната граматика от 1983 г. на Института за български език към БАН под линия е отбелязано, че „самият термин „части на речта“, строго погледнато, е несъответстващ и неправилен, защото се отнася за групи думи, класове думи от лексикалния състав на езика, а не за част или сегменти от свързана реч“ (Грамматика на СБКЕ/Gramatika на СБКЕ 1983: 39). Без да теоретизира по въпроса, в своята „Практическа българска граматика“ П. Пашов говори за „граматическа класификация на думите“, като те „се делят на групи (или класове)“ (Пашов/Pashov 1994: 54). За Ив. Куцаров „терминът части на речта /.../ и значението му не съвпадат със съдържанието, което означава. На практика той се отнася за групи думи, групи лексеми, класове думи, а не за части на свързана реч“ (Куцаров/Kutsarov 1997: 32). Най-категорично е становището на М. Москов, изразено в статията му „Проблемът за частите на речта“ (вж. Москов/Moskov 1986). Според автора „терминът „части на речта“ е в процес на изживяване (отказ от него). И колкото това стане по-рано и по-бързо, толкова по-добре за науката за езика. Нещата трябва да се наричат с истинските си имена“ (Москов/Moskov 1986: 38). По-нататък в защита на своята теза Москов излага познатите аргументи, свързани най-вече с постановката език ~ реч, които откриохме по-горе при другите автори (Москов/Moskov 1986: 38).

Нашата трактовка не се различава по същество. Няма никакво съмнение, че „части на речта“ е понятие, кореспондиращо повече със синтактичното равнище на езика. В този дух се присъединяваме към изказаните становища за необходимостта от по-коректен термин, който да замести „ветерана“ „части на речта“. Тъй като говорим за типология на думи, безспорно по-подходяща би била квалификацията **класове думи в езика**. Нейни синоними биха могли да бъдат формулировките „класове лексеми в езика“, „групи думи“, „видове думи“, „типове лексеми“, „таксономични

лексикални единици“ и др. Разбира се, класическият термин „части на речта“ е извоювал такава популярност, че вероятно още дълги години ще има запазено място в риториката на лингвистичните съчинения. В настоящото изложение ще продължаваме да го използваме наред с изброените по-горе негови семантични синоними.

Най-важният сегмент в една таксономична разработка е въпросът за принципа за членение на думите (лат. *principium divisionis*). За общоприета делитбена система в езикознанието трудно може да се говори. Научната пресявка на времето обаче откри три неоспорими критерия – **логико-семантичен, морфологичен и синтактичен**. Идеалният лингвистичен замисъл е те да се прилагат пропорционално и едновременно, в синтез. Практиката обаче показва, че специфичният граматичен облик на всяка конкретна езикова система предпоставя примарната значимост само на един критерий – най-често на морфологичния или синтактичния. Същевременно при немалък брой типове думи някои от факторите – по-точно семантичният или морфологичният – се оказват неутрализирани (неработещи). Затова примарният критерий може да бъде различен при класификацията на самостоятелните, на несамостоятелните и на асинтагматичните думи или пък при изменяемите и неизменяемите думи.

Вече изтъкнахме, че формулировките „класове думи“ и „лексемни класове“ са по-коректни от термина „части на речта“, тъй като говорим за типологична сегментация на думи. В този смисъл особена значимост при таксономията придобиват тези характеристики на думата, които тя експлицира самостоятелно, без да е необходим контекст. В най-ярка степен това са нейните морфологично (формоизменително) обусловени граматични значения, изграждащи съответните морфологични категории. Родният ни език е богато флективен и именно затова **отреждаме първостепенна роля на морфологичния фактор при класификацията на българските лексемни единици**. Морфологичният принцип изисква дадена част на речта да обединява думи с едно и също формоизменение, изразяващи съответно идентични морфологични категории и граматични значения. **За да бъде автономен, всеки лексемен клас трябва да формира уникална комбинация от морфологични категории, в които се съдържа задължително и обобщената от логическо гледище представа за денотат, за количество, за признак, за признак на признака и т.н.** Нашият език притежава богат набор от граматикализирани значения, специфичната комбинаторика от които улеснява задачата при диференцирането на изменяемите части на речта. Евентуална дефективност в парадигмите на теоретично задължителни словоформи за даден клас не би трябвало да се отразява на таксономията, ако има своето обяснение, например липсата на категорията положение (определеност ~ неопределеност) при съществителните собствени имена, на категорията спенуване при относителните прилагателни имена, на категорията залог при непреходните глаголи, липсата на множествено число при думи като *ориз, какао, сребро* и т.н.

За признаване на автономен статут на дадена част на речта ние ще имаме още едно облигаторно изискване – всяка част на речта е необходимо да притежава поне една семантично свойствена граматична категория. Например за съществителното име свойствени са категориите род (категорията тук е лексикално-граматична), число, положение (определеност ~ неопределеност) и апелативност (звателност ~ незвателност), за числителното име – категорията одушевеност (мъжколичност ~ немъжколичност), за прилагателното име – категорията степенуване, за глагола – категориите вид (лексикално-граматична категория), време, наклонение, действен таксис, осведоменост на говорещото лице (неутрална ~ свидетелска ~ преизказна), за причастието – категориите залог и състояние на действието (резултативност ~ нерезултативност).¹ Ясно е, че морфологичният критерий е в пълната си „власт“ само при изменяемите лексеми.

Според синтактичния критерий лексемите от една част на речта трябва да притежават идентични синтактични функции. Този фактор има решаваща роля при класификацията на служебните думи. Те са формално неизменяеми и това обстоятелство неутрализира морфологичния фактор. Същевременно са и непълнозначни, което пък маргинализира семантичната им стойност, когато са извън контекст. Единствената обективна индикация за класифициране на служебните думи остава функционално-семантичната им реализация в речта.

Самостояните думи също притежават свои синтактични специфики. Те са строго дефинирани, но невинаги могат да бъдат таксономично определящи. Например съществителното име в състава на изречението има различни реализации: подлог, допълнение, обстоятелствено пояснение, несъгласувано определение, приложение. Функциите на прилагателното име и на причастието пък изцяло се припокриват – те са съгласувани определения. Нямаат хомогенен синтактичен облик верифицираните от съвременната българска граматика числителни бройни и числителни редни имена. Също така – и деветте вида местоимения. В българския език това не води до сериозни затруднения при класификацията, тъй като самостояните думи притежават достатъчно ярки морфологични (а и логико-семантични) особености, които ги диференцират. Що се отнася до наречието, което е неизменяема самостояйна дума, при него именно формалната му константност го отличава от всички останали самостояни думи, които са изменяеми. Разбира се, наречието има и специфична синтактична функция като обстоятелствено пояснение, както и като несъгласувано определение.

Според нас синтактичният аспект трябва да бъде водещ и при малък брой изменяеми думи, принадлежащи към верифицирания клас на местоименията. Пронаминалните думи са непълнозначни и това обстоятелство елиминира възможността за изразяване от тях на семантично свойствени морфологични категории – а това според нас е базисен фактор за автономност като част на речта. Освен това при т.нар. местоимения морфологичното изразяване в огромна степен е обусловено от синтактичните корела-

ции (референции). Тогава от синтактичната корелация *Кой написа стихотворението?* – *Поетът го написа* следва, че *кой* е съществително име, въпреки че се изменя по род. Ако в случая едностранчиво и педантично се ръководехме от морфологичния фактор, то думата *кой* трябваше да бъде отнесена към класа на прилагателните имена. От корелацията *Какъв е поетът?* – *Млад е* пък следва, че лексемата *какъв* е прилагателно име, и т.н.

Има случаи, когато единствено синтактичният фактор се оказва таксономично определящ при изменяемите самостоятелни думи. Най-често той е необходим при омонимни лексеми от различни части на речта. Например употребите *Имам голям син* и *Имам голям син куфар* диференцират класовата принадлежност на омонима *син* – в първото изречение той е съществително име, а във второто – прилагателно име. Понякога един омоним може да принадлежи към три части на речта (самостоятелни, служебни и странични): *Виж я* (дискурсив); *Я* (частица) *виж*; *Я-я-я* (междуметие) *виж ти!* При други ситуации синтактичното равнище е определящо както за класа, така и за граматичната характеристика, например: *Ти* (дискурсив, им. падеж) *ме помоли да ти* (дискурсив, дат. падеж) *напомям по-често за задълженията ти* (прилагателно име). Нелека задача понякога е разграничаването на причастна от глаголна преизказна употреба. Тогава на помощ в писмената реч идва пунктуацията, а в устната – само интонацията и контекстът, например: *Футболистът паднал* (глагол) *на тревата*, но *Футболистът, паднал* (причастие) *на тревата, се превиваше*. Решаващ фактор при диференцирането може да бъде и членуването: *Паднал* (глагол) *камъкът* и *падналият* (причастие) *камък*. В езици като английския, в които морфологичното словоизменение е силно ограничено, синтактичният критерий се оказва първостепенно определящ.

Синтактичният критерий е определящ и при обособяването на детерминатива и на междуметието като самостоятелни класове думи. За автономния характер на тези две части на речта важна роля играе и тяхната семантична специфика.

Според логико-семантичния критерий говорим за денотативни и недеготативни думи, за думи названия, думи признаци, признаци на думите признаци, заместващи думи и пр. Това деление има философски аспект, релевантен с логическата подредба на човешкото понятийно мислене. Ако на този критерий се отреди първостепенна роля, таксономията на думите ще придобие различно изражение.

В сферата на логико-семантичния фактор попада обрисовката на лексико-граматичните разреди при пълнозначните думи. Това са групи лексеми в рамките на една част на речта, противопоставени граматично въз основа на родов семантичен белег, изразен (най-често имплицитно) от лексикалната основа на думата (вж. подробности при Бондарко/Bondarko 1971: 32–35, 155–203; вж. още Русская грамматика/Russkaja grammatika 1982: 459). Лексико-граматични разреди в съвременния български език са например личните и неличните съществителни имена, качествените и от-

носителните прилагателни имена, преходните и непреходните глаголи, наречията за място, време, начин, количество и т.н. В обхвата на логико-семантичния критерий ние включваме също и *лексикално-граматичните категории*.² Въпреки огромния си менталносъдържателен потенциал логико-семантичният фактор има най-малка значимост при класификацията на частите на речта в език като българския.

Според възприетите три принципа на разпределение плюс „делегирането“ на примарност на морфологичния критерий при изменяемите думи и на синтактичния критерий като водещ при неизменяемите думи и при т.нар. местоимения обособяваме следните класове лексеми в съвременния български език: **дискурсив; съществително име; числително име (самобройни); прилагателно име; глагол; причастие; наречие; предлог; съюз; частица; детерминатив; междуметие.**

Поради ограничения обем на статията ще акцентираме само върху неординарните таксономични решения. На първо място, даден е автономен статут на дискурсивите – това са т.нар. лични местоимения *аз, ти, той*. Според нас става въпрос за особен род лексеми, натоварени с изключителни функции в езика. Техният логико-семантичен код е уникален, тъй като обозначават фундаменталния за езика комуникативен дискурс – *говорещ ~ слушащ*. Съответно – отличаващата ги морфологична експликация е категорията *лице*. Именно тя е обigatorната за нас свойствена граматична изява.

Категорията *число* при дискурсивите също е специфична. Тя е обвързана с категорията *лице* и в семантичен план обозначава броя на субектите (говорещ или слушащ) или на обектите (некомуникаторите) в комуникативния акт. Отличителна особеност на граматичното число при дискурсивите е обстоятелството, че множествеността на първото лице, изразявана от суплетивната форма *ние*, не е резултат на сбор на повече от една еднородни разделни единици от типа *аз + аз*, както е при съществителните имена (например *стол + стол = столове*), а е резултат на сбор на първо и второ лице (*аз + ти; аз + вие*) или на първо и трето лице (*аз + той/тя/то; аз + те*).

Третата граматична категория при дискурсивите е *надежът*. Тя е тричленна – с противопоставени еднородни грамемии *именителен надеж, винителен надеж, дателен надеж*. По наше мнение категорията падеж е еднакво свойствена както за дискурсивите, така и за съществителните имена. Разбира се, в съвременния български език съществителните имена не притежават падежни форми и не структурират категория. Така падежното противопоставяне е налице единствено при дискурсивите и това е още едно основание, макар само формално, за да обособим т.нар. лични местоимения като автономен лексикален клас.

Четвърта граматична специфика при дискурсивите се явява липсата на родово изразяване в рамките на същинските първо и второ лице. Отсъст-

вието на родов признак тук е против логиката, тъй като се обозначават същински лица, притежаващи обективен полов признак.

Верифицираните като числителни имена лексеми от типа *първи, втори, трети* квалифицираме като прилагателни имена. Т.нар. числителни редни имена притежават всички характеристики, присъщи на относителните прилагателни имена. От логико-семантична гледна точка те са производни думи (*три* → *трети*; *десет* → *десети*; *милион* → *милионен*)³ и в свързана реч са думи признаци. Изразяват морфологичните категории **род** (*трети* ~ *трета* ~ *трето*), **число**, макар и с омонимни форми (*трети ред* ~ *трети редове*), и **положение** (*трети* ~ *третият/-я*; *трета* ~ *третата*; *трето* ~ *третото*; *трети* ~ *третите*). В състава на изречението изпълняват служба на съгласувани определения.

Причастие то също получава автономен статут въз основа на свойствените за класа морфологични категории **залог** и **състояние на действието**. Нашата гледна точка по въпроса е, че в българския език граматично противопоставяне по залог е налице единствено в рамките на причастната система. Формално-семантичните опозиции са от типа **спускаЩ** (деят. залог) ~ **спускаЕМ** (страд. залог); **спускаЛ** (деят. залог) ~ **спускаН** (страд. залог). Първата корелация е в пределите на нерезултативността, а втората – в пределите на резултативността. Категорията залог е от морфологичен тип. Налице са всички изисквания за пълната ѝ граматикализация – функциониране на парадигма с еднородни значения, които се изразяват чрез синтетични форми с помощта на флексии.

Втората характерна за причастие то категория е **състояние на действието**. Става дума за категорията, която включва в себе си значението на перфектната грамема. На практика това е познатата ни от повечето български граматични категория време при причастията, в която се противопоставят две „времена“ (сегашно и минало), експлицирани съответно от формите на т.нар. сегашни и т.нар. минали причастия. Вече стана ясно, че същата категория я именуваме „състояние на действието“. Тя пак е двучленна, изградена от формално-семантичното противопоставяне на корелативните грамеми **нерезултативност** и **резултативност**. Във формален план противопоставянето изглежда така: **спускащ** (нерез.) ~ **спускал** (рез.); **спускаем** (нерез.) ~ **спускан** (рез.). Първата опозиция е в пределите на деятелния залог, а втората – в пределите на страдателния (повече подробности за граматичния облик на българското причастие вж. при Куцаров/Kucarov 2012).

В таксономичния модел липсва местоимението като част на речта. В морфологичен аспект т.нар. прономинални форми не формират хомогенна група и в това си качество не отговарят на изискванията за съвместимост в един лексикален клас. Не е докрай изяснено и функционално-семантичното им предназначение в езика (т.нар. заместваща функция), като и по този критерий те са хетерогенни. Според синтактичните им реализации (само

при т.нар. лични местоимения – според морфологичните им специфики) разглежданите лексеми ги разпределяме в класовете на дискурсива, съществителното име, прилагателното име и наречието. Например *аз* е дискурсив; *себе, се, си, кой, никой, някой* са съществителни имена; *мой, свой, този, такъв, какъв* и под. са съгласувани прилагателни имена; *ми, ти, му, я, си* и под. са несъгласувани прилагателни имена; неизменяемите *как, никак, някак, колко, къде, кога, тук, така* и под. са наречия.

В рамките на неизменяемите думи обособяваме и детерминатива като част на речта. Детерминативи са лексемите от типа на *действително, вероятно, наистина, следователно, например, може би* и др. По своята функционалност и семантична специфика този тип думи не се припокриват с характеристиките на класа на наречието. Детерминативът не е дума признак и съответно не е част на изречението. Като че ли показва по-голяма близост с частиците, но се отличава от тях по самостоятелната си семантика (макар понякога тя да е силно абстрактна) и най-вече по това, че изразява актуализиращо субективно отношение на говорещото лице към изказаното от него съобщение. Следователно модификацията при частиците е концентрирана спрямо пълнозначна дума, а при детерминативите – в пределите на изречението.

Вместо обобщение онагледяваме нашия класификационен модел в табличен вид, показващ обособяването на дванадесет класа думи в съвременния български език съобразно с уникалния им синтез от логико-семантични, морфологични и синтактични характеристики.

Класове думи	Логико-семантични характеристики	Морфологични характеристики	Синтактични характеристики
Дискурсив	назоваваща (денотативна) функция	<ul style="list-style-type: none"> • лице • число • падеж (изразяването им е суплетивно)	<ul style="list-style-type: none"> • подлог • допълнение • обстоятелствено пояснение • несъгласувано определение • приложение
Съществително име	назоваваща (денотативна) функция ЛГК: род ЛГР: нарицателни и	<ul style="list-style-type: none"> • число • положение • апелативност 	<ul style="list-style-type: none"> • подлог • допълнение • обстоятелствено пояснение • несъгласувано определение • сказуемо определение

	собствени; лични и нелични; броими и неброими; конкретни и абстрактни; веществени и невестествени		<ul style="list-style-type: none"> • приложение
Числително име (само бройни)	назоваваща (денотативна) функция	<ul style="list-style-type: none"> • положение • одушевеност 	<ul style="list-style-type: none"> • несъгласувано определение • подлог
Прилагателно име	признак (статичен, атрибутивен) на съществително име ЛГР: качествени и относителни	<ul style="list-style-type: none"> • степенуване • род • число • положение 	<ul style="list-style-type: none"> • съгласувано определение • сказуемно определение
Глагол	признак (действителен, предикативен) на съществително име ЛГК: вид ЛГР: преходни и непреходни; лични и безлични Формални класове: възвратни и невъзвратни; спрежения	<ul style="list-style-type: none"> • време • действен таксис • наклонение • осведоменост на говорещото лице • лице • число • род 	сказуемо
Причастие	признак (действителен, не-предикативен) на съществително име	<ul style="list-style-type: none"> • залог • състояние на действието • род • число 	<ul style="list-style-type: none"> • съгласувано определение • сказуемно определение • обособена част

	ЛГК: вид ЛГР: преходни и непреходни; възвратни и не- възвратни	• положение	
Наречие	признак на думите признаци	• степенуване	• обстоятелстве- но пояснение • несъгласувано определение
Предлог	непълнозначна дума		служебна дума с релативна и регираща (управляваща) функция в езика по отношение на две пълнозначни синтактични единици, както и облигаторна предименна локализация
Съюз	непълнозначна дума		служебна дума със свързващи функции
Частица	непълнозначна дума		служебна дума с модифициращи функции спрямо пълнозначна дума
Детермина- тив	абстрактно значение; актуализираща модална семантика		обособена субек- тивна лексема, изразяваща отно- шение на говоре- щото лице към съобщаваното от него събитие

<p>Междуметие</p>	<p>експресивна семантична конотация за абстрактно понятие, свързано с чувственост, емоция, волеизява, звучене; интонационно оформление; акцентуваност</p>		<p>синтактична обособеност</p>
-------------------	---	--	--------------------------------

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ В таблицата с таксономични характеристики в края на изложението семантично свойствените категории за дадена част на речта са посочени в получер шрифт.

² При други изследователи този тип категории се квалифицират още като „морфологични несловоизменителни“ (вж. напр. Русская грамматика/Russkaja grammatika 1982: 456) или „морфологични класификационни“ (вж. напр. Кодухов/Кодухов 1974: 141). Липсата на формоизменение при тях обаче превръща термина „морфологични“ в некоректен.

³ Изключения са *първи* и *втори*, които не са производни съответно от *един* и *два*.

ЛИТЕРАТУРА

- Бондарко 1971: *Бондарко, Ал. Вл.* Грамматическая категория и контекст. Ленинград, Наука.
- Георгиев 1991: *Георгиев, С.* Българска морфология. Велико Търново: Абагар.
- Грамматика на СБКЕ 1983: Грамматика на съвременния български книжовен език. Т. II. Морфология. София, Издателство на Българската академия на науките.
- Кодухов 1974: *Кодухов, В. Ив.* Общее языкознание. Москва, Высшая школа.
- Куцаров 1997: *Куцаров, Ив.* Лекции по българска морфология. Пловдив, Пловдивско университетско издателство „Паисий Хилендарски“.
- Куцаров 2012: *Куцаров, К.* Българското причастие. Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски“.
- Маслов 1981: *Маслов, Ю. С.* Грамматика болгарского языка. Москва, Высшая школа.
- Москов 1986: *Москов, М.* Проблемът за частите на речта. – *Български език и литература*, № 2, с. 37–48.
- Осенова 2016: *Осенова, П.* Грамматическо моделиране на българския език (с оглед на автоматичната обработка на естествен език). София, Парадигма.
- Пашов 1994: *Пашов, П.* Практическа българска граматика. Второ допълнено издание. София, Просвета.

Русская грамматика 1982: *Русская грамматика*. Т. I. Фонетика. Фонология. Ударение. Интонация. Словообразование. Морфология. Москва, Наука.
Теодоров-Балан 1947: *Теодоров-Балан, Ал.* Състояние на българската граматика (критична студия). София, Печатница „Рангел Младенов“.

REFERENCES

- Bondarko 1971: *Bondarko, Al. Vl.* Grammaticheskaja kategorija i kontekst. Leningrad, Nauka.
- Georgiev 1991: *Georgiev, S.* Balgarska morfologiya. Veliko Tarnovo, Abagar.
- Gramatika na SBKE 1983: *Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik.* Т. II. Морфология. Sofia, Izdatelstvo na Balgarskata akademiya na naukite.
- Koduhov 1974: *Koduhov, V. Iv.* Obshee jazykoznanie. Moskva, Vysshaja shkola.
- Kutsarov 1997: *Kutsarov, Iv.* Lektsii po balgarska morfologiya. Plovdiv, Plovdivsko universitetsko izdatelstvo “Paisii Hilendarski”.
- Kutsarov 2012: *Kutsarov, K.* Balgarskoto prichastie. Plovdiv, Universitetsko izdatelstvo “Paisii Hilendarski”.
- Maslov 1981: *Maslov, Ju. S.* Grammatika bolgarskogo jazyka. Moskva, Vysshaja shkola.
- Moskov 1986: *Moskov, M.* Problemat za chastite na rechta. – *Balgarski ezik i literatura*, N 2, s. 37–48.
- Osenova 2016: *Osenova, P.* Grammatichesko modelirane na balgarskiya ezik (s ogle na avtomatichnata obrabotka na estestven ezik). Sofia, Paradigma.
- Pashov 1994: *Pashov, P.* Prakticheska balgarska gramatika. Vtoro dopalнено izdanie. Sofia, Prosveta.
- Russkaja grammatika 1982: *Russkaja grammatika*. Т. I. Fonetika. Fonologija. Udarenie. Intonatsija. Slovoobrazovanie. Morfologija. Moskva, Nauka.
- Teodorov-Balan 1947: *Teodorov-Balan, Al.* Sastoyanie na balgarskata gramatika (kritichna studiya). Sofia, Pечатnitsa “Rangel Mladenov”.

✉ Доц. д.ф.н. Константин Куцаров
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“
ул. „Цар Асен“ 24, 4000 Пловдив, България

✉ Assoc. Prof. Konstantin Kutsarov, DSc
Paisii Hilendarski University of Plovdiv
24, Tsar Asen St., 4000 Plovdiv, Bulgaria